УДК: 343.102:343.132

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2021-74-1-143-152>

Тимочина Дмитро Михайлович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

У статті здійснено спробу виокремити проблеми процесуального порядку досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо народних депутатів України з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства та теорію кримінального процесуального права України, сформульовано шляхи їх вирішення. Наголошено, що чинне законодавство України, яке регламентує діяльність народного депутата України, базується на принципах традиційного права і має відбиток тоталітарного минулого, тому нині воно не спроможне повною мірою забезпечити ефективність використання інституту недоторканності, що призводить до порушення прав і свобод людини або значних зловживань владою. Запропоновано напрями вдосконалення процесуального порядку прийняття рішення про початок досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених народним депутатом України, на основі внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вирішення у зв'язку з цим питань підслідності, повідомлення про підозру, застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Ключові слова: народний депутат України; кримінальне провадження; процесуальний порядок; недоторканність; повідомлення про підозру; заходи забезпечення кримінального провадження.

Постановка проблеми. Парламентаризм як суспільне явище і як форма парламентського правління є вагомим надбанням цивілізації. Непересічне значення парламентаризму полягає в тому, що він безпосередньо пов'язаний із запровадженням представницької влади та з ідеєю верховенства парламенту в системі влади, яка зумовлюється принципами представницької демократії, народного суверенітету, паритету прав людини і держави. Від рівня наукового осмислення генези парламентаризму, його природи, сучасного стану, впровадження у практику діяльності держави залежить ступінь демократизації суспільства.

Народний депутат України – особа, обрана до складу Верховної Ради України на депутатський мандат. Основні положення щодо порядку виборів, прав та обов'язків народних депутатів України визначають статті 76–81 Конституції України, а також закріплені правові імунітети у вигляді особливого порядку притягнення їх до відповідальності (ч. 3 ст. 80) [1]. На початку 2020 року набули чинності закони України «Про внесення змін до ст. 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» (2019) [2] та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою приведення у відповідність до Закону України «Про внесення змін до ст. 80 Конституції

України щодо недоторканності народних депутатів України» (2019) [3], якими скасовано депутатську недоторканність парламентарів. Таке скасування у кримінальному процесуальному законодавстві передбачило особливості початку досудового розслідування щодо народного депутата, затримання, обрання запобіжного заходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, набули наукового осмислення в працях учених радянського та сучасного періодів, зокрема Ю. П. Алєніна, Т. В. Варфоломєєвої, С. Г. Волкотруба, А. Я. Дубинського, В. С. Зеленецького, О. В. Капліної, Л. М. Лобойка, В. Т. Малярєнка, О. Р. Михайленка, М. М. Михєєнка, В. Т. Нора, М. А. Погорєцького, О. Ю. Татарова, В. М. Тертишника, В. І. Фаринника, С. С. Чернявського, А. В. Шевчишена, О. Г. Яновської та ін. Окремі питання розслідування кримінальних правопорушень, учинених народними депутатами, досліджувалися І. В. Бабій, І. С. Ганенком, Є. А. Котецем, С. В. Свириденком, Х. М. Танривєрдєєвим, В. М. Трепаком. Науковий внесок таких учених є беззаперечним, проте в умовах докорінних змін законодавства та правозастосовної практики особливості досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо народних депутатів України потребують окремої уваги, результатом чого мають стати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вирішення наявних кримінальних процесуальних проблем.

Метою статті є наукове дослідження та обґрунтування кримінальних процесуальних положень порядку проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо народних депутатів України, а також формулювання обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих умов розбудови демократичної держави європейського зразка є створення дієвої системи кримінальної юстиції, яка здатна забезпечити безпеку громадян, захист їхніх прав і свобод, а також інтересів суспільства й держави від кримінальних правопорушень. Це зумовило прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (2012) (далі – КПК України) [4], який докорінно змінив систему кримінального провадження, правовий статус багатьох його учасників, процесуальну форму проведення досудового розслідування та судочинства, і як релевантний наслідок цих новацій – в Україні почала формуватися правозастосовна практика, що узгоджується з європейськими стандартами захисту прав людини та здійснення правосуддя в напрямі подальшої демократизації. Тому на шляху розбудови демократичної та правової держави європейського зразка для України першочерговим є вдосконалення правових та організаційних засад функціонування системи кримінальної юстиції, яка ще не повною мірою відповідає новим суспільним потребам щодо реального додержання принципу верховенства права в діяльності правоохоронних органів.

Однак діяльність органів досудового розслідування досі ще характеризується дублюванням повноважень, відсутністю чіткої регламентації компетенції, застосуванням невиправдано ускладнених процедур. Наявні засади організаційного підпорядкування органів кримінальної юстиції не тільки порушують один з основних принципів судочинства, що забезпечує виконання завдань кримінального судочинства, – процесуальної самостійності та незалежності слідчих, а й негативно впливають на ефективність протидії злочинності, не гарантують в повному обсязі захист прав і свобод громадян та дотримання законності. Результатом цього є порівняно низький рівень довіри населення до правоохоронних органів, критична оцінка їхньої діяльності з боку міжнародних експертів та громадськості.

Згідно з ч. 1 ст. 214 КПК України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше ніж через 24 години після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про здійснення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести

відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і розпочати розслідування [5; 6].

Відповідно до ч. 1 ст. 482-2 КПК України, відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, вносяться до ЄРДР Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) у порядку, встановленому КПК України [4]. Таким чином, початок досудового розслідування кримінальних правопорушень стосовно народних депутатів України не вирізняється специфікою і відбувається в загальному порядку, однак зумовлений своєрідністю предмета безпосереднього кримінального протиправного посягання, способами його вчинення, високою латентністю, що обумовлена, зокрема, різноманітними способами приховування кримінальних правопорушень. Водночас кримінальна процесуальна діяльність Генерального прокурора має не наглядовий, а обвинувальний характер, оскільки він вносить відомості до ЄРДР, формує обвинувачення шляхом організації досудового розслідування та процесуального керівництва ним, а його професійний інтерес полягає у здійсненні досудового розслідування в суворій відповідності вимогам закону з метою формування доказів обвинувачення, які є належними, допустимими, достовірними й достатніми для обґрунтованого твердження про винуватість у вчиненні кримінального правопорушення.

Ураховуючи такий механізм початку досудового розслідування, у разі отримання інформації про можливе вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України виникають певні перешкоди. Так, не завжди з інформації, що може свідчити про скоєння кримінального правопорушення, можна встановити, хто може бути особою, яка вчинила правопорушення. Більшість кримінальних проваджень, відомості про які вносяться до ЄРДР, розпочинаються саме з інформації про сам факт здійснення кримінального правопорушення (є подія кримінального правопорушення, певні наслідки тощо), а відомостей про особу, яка могла вчинити кримінальне правопорушення, на початковому етапі зазвичай немає. Орган досудового розслідування саме під час проведення слідчих (розшукових) дій (далі – СРД) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) у межах досудового розслідування може встановити відомості про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення. Крім того, може виникнути ситуація, коли слідчий чи прокурор обґрунтовано клопоче перед Генеральним прокурором про необхідність внесення відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, до ЄРДР з метою дотримання вимог ч. 1 ст. 482-2 КПК України. Однак Генеральний прокурор через об'єктивні або суб'єктивні (що вже є перешкодою для завдань кримінального провадження) обставини не вбачає достатніх даних, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, і не вносить до ЄРДР відповідних відомостей. У цьому разі завдання кримінального провадження: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів осіб, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду разом з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності – не будуть досягнуті [7, с. 95; 8, с. 71].

Тому варто наголосити на скасуванні положення ст. 482-2 КПК України щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення, вчинене народним депутатом України, до ЄРДР виключно Генеральним прокурором (або особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) у зв'язку з тим, що: а) наведене не узгоджується із концептуальними засадами початку досудового розслідування, визначеними ст. 214 КПК України, оскільки принципове значення щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР має невідкладність та початок проведення розслідування, а не суб'єкт внесення таких відомостей; б) не завжди може бути відомий привілейований правовий статус суб'єкта злочину; в) визначення Генерального прокурора як особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні

правопорушення, негативно впливає на швидкість та ефективність початку досудового розслідування; г) відсутність окремих додаткових умов щодо внесення відомостей до ЄРДР про кримінальні правопорушення, вчинені народними депутатами України, є свідченням того, що всі особи є рівними перед законом незалежно від їхнього статусу, тобто кожне протиправне діяння, ким би воно не було вчинене, призводить до юридичної відповідальності.

Після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності Генеральний прокурор (особа, що виконує обов'язки Генерального прокурора) повинна передати наявні в нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. Однак абз. 2 ч. 5 ст. 36 КПК України, у якому встановлено заборону доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення за підозрою народного депутата України іншим органам досудового розслідування, окрім Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) та Державного бюро розслідувань, не узгоджується з положеннями абз. 1 ч. 5 ст. 36 КПК, які передбачають можливість доручити проведення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, за винятком кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності НАБУ. Тому наведену норму з огляду на предмет регулювання варто розмістити у ст. 216 КПК України, що регламентує підслідність органів досудового розслідування.

Загальні вимоги процесуального порядку повідомлення про підозру визначено у гл. 22 КПК України, у ч. 1 ст. 276 якої закріплено обов'язкові випадки його здійснення, а саме: 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів; 3) наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. До того ж в абзаці другому ч. 1 ст. 276 КПК України встановлено, що особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу [4].

О. В. Фараон під терміном «повідомлення про підозру» розуміє певний етап стадії досудового розслідування, з якого починається притягнення особи до кримінальної відповідальності, а також сукупність кримінальних процесуальних дій та рішень, що здійснюються та приймаються на цьому етапі [9, с. 184]. О. Ю. Татаров вказує на те, що повідомлення про підозру – один із ключових актів на стадії досудового розслідування і процес доказування у кримінальному провадженні відбувається саме для того, щоб процесуальними засобами підтвердити або спростувати винуватість особи в учиненні кримінального правопорушення і забезпечити притягнення її до кримінальної відповідальності, яка розпочинається саме з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України) [10; 11].

Особливості повідомлення про підозру народному депутату України визначаються гл. 37 КПК України та відповідно до положень ст. 481 КПК України передбачають письмову форму повідомлення. Основною умовою здійснення повідомлення про підозру стосовно народних депутатів є наявність достатніх доказів. Процесуальне становище підозрюваного народного депутата України необхідно розглядати за таких умов: поява підозрюваного в кримінальному провадженні з моменту повідомлення народному депутату про підозру згідно зі ст. 481 КПК України; письмова форма повідомлення з одночасним врученням пам'ятки про його процесуальні права та обов'язки в день його складання; забезпечення прав підозрюваного стороною обвинувачення та захисником під час досудового розслідування; можливість імперативного (примусового) забезпечення виконання підозрюваним покладених на нього обов'язків у кримінальному провадженні.

Порядок здійснення повідомлення про підозру таким суб'єктам складається з двох етапів: 1) складання тексту повідомлення (ст. 277 КПК України); 2) безпосереднє вручення

повідомлення та роз'яснення по суті (ст. 278 КПК України). Таке повідомлення має бути здійснене лише тією особою, яка його склала, і в жодному разі не може бути доручене іншій особі. В іншому разі в контексті доручення, відповідно до статей 36, 481 КПК України, Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора) або заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури щодо вручення іншим прокурором письмового повідомлення народному депутату України (ст. 480 КПК), право на яке прямо не передбачене кримінальним процесуальним законом, може розглядатися як мінімізація гарантій діяльності цих осіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 481 КПК письмове повідомлення про підозру здійснюється народному депутату України Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) або заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [4].

Однак з цієї статті в разі буквального прямого тлумачення приписів у їх системному взаємозв'язку випливає, що перший заступник Генерального прокурора, а в деяких випадках і виконуючий обов'язки Генерального прокурора не наділений повноваженнями повідомляти про підозру спеціальному суб'єктові. Закон прямо не надав відповідних прав для цієї посади. Зокрема, згідно з КПК України перший заступник Генпрокурора має самостійний процесуальний статус. Так, п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК встановлює, що перший заступник має відокремлений від Генерального прокурора та його заступників персональний процесуальний статус у кримінальному провадженні. Згідно з ч. 6 ст. 36 КПК він має право скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови заступників Генерального прокурора, що, безумовно, відрізняє його від останніх.

Уважаємо, що в гл. 37 КПК України сталася процесуальна помилка законотворця щодо не включення першого заступника до цієї глави, оскільки його посада дещо вища, ніж посада заступника Генерального прокурора, до того ж нічим не відрізняється. Але з погляду закону, якщо будуть випадки порушення норм кримінального законодавства, то це стане можливістю для адвокатів оскаржувати повідомлення про підозру народному депутату України в порядку ст. 303 КПК України.

Чинний КПК України участь прокурора у здійсненні досудового розслідування пов'язує виключно з процесуальним керівництвом таким розслідуванням. Згідно з п. 11 ч. 2 ст. 36 КПК України повідомляти про підозру в учиненні кримінального правопорушення уповноважений лише прокурор – процесуальний керівник. Повноваження повідомляти будь-якій особі про підозру, зокрема й народному депутату України, пов'язуються з наявністю права процесуального керівництва досудовим розслідуванням, що є визначальним, а отже первинним, оскільки впливає з необхідності нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора) або заступник Генерального прокурора – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який не здійснює прокурорського нагляду в конкретному кримінальному провадженні, не може нести процесуальної відповідальності за наслідки своїх дій. Адже така особа не допущена до матеріалів провадження, а тому не в змозі дати оцінку наявності достатніх доказів та їх обґрунтованості для підозри особи в учиненні кримінального правопорушення. Відповідно до ч. 2 ст. 37 КПК прокурор здійснює повноваження в кримінальному провадженні з його початку до завершення. Їхнє виконання в цьому самому провадженні іншим прокурором можливе лише у випадках, передбачених ч. 4, ч. 5 ст. 36, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 37 КПК України. Перелік повноважень прокурора, що не є процесуальним керівником, для прийняття процесуальних рішень та вчинення процесуальних дій, визначений у ч. 4, ч. 5 ст. 36, ч. 3 ст. 37, ч. 3 ст. 313 КПК України, є виключним і не може тлумачитися розширено. Оскільки серед цих повноважень немає права повідомляти про підозру особі, зокрема народному депутату України, таку процесуальну дію може вчинити лише процесуальний керівник [12, с. 5–6].

Згідно з ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому ст. 278 КПК України. Ч. 1 ст. 278 КПК України визначає суб'єктами, що повноважні повідомляти про підозру, слідчого та прокурора. Отже, вжито термін «прокурор» і перелік процесуальних повноважень, яких надано саме у ст. 36 КПК України, що пов'язує право на повідомлення про підозру особі лише з процесуальним керівництвом [13, с. 109].

Відповідно до ч. 1 ст. 278 КПК письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором особисто. Як наголошують правники, такий підхід до вручення особі повідомлення має певні суттєві недоліки. Так, одним із ключових проблемних аспектів цього питання є встановлення моменту, з якого особа вважається повідомленою про підозру. На думку О. Ю. Татарова та Д. М. Мірковця, не можна вважати вручене належним чином повідомлення про підозру, якщо немає підтвердження факту його отримання особою та ознайомлення зі змістом повідомлення [14, с. 266]. Тож слід мати на увазі, що відповідно до ст. 136 КПК України належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є підпис особи про отримання повістки, у тому числі й на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом [4].

Тому тільки в такому разі можна вважати, що особа набула статусу підозрюваного. Однак, як вважає Х. М. Танривердієв, такий спосіб повідомлення особі про підозру має використовуватися лише як крайня міра, тобто коли немає реальної можливості протягом встановленого строку здійснити особисте повідомлення про підозру. Натомість, порівняно з персональним врученням повідомлення про підозру, письмове повідомлення в порядку ст. 135 КПК, навіть якщо воно вручене належним чином, має один суттєвий недолік – це неможливість прокурора роз'яснити особі його права й обов'язки як підозрюваного [7, с. 128].

На підставі викладеного вище варто запропонувати уніфікацію рішення про надання народному депутату України статусу підозрюваного, яке полягає в заміні процесуального документа «повідомлення особі про підозру» на винесення Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) або заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури постанови про залучення народного депутата України як підозрюваного з обов'язковим врученням копії даної постанови та пам'ятки про роз'яснення прав. Відповідно до цього, така особа повинна визнаватися підозрюваним з моменту складення постанови про залучення особи як підозрюваного. Вручення копії постанови та пам'ятки обмежити строком: протягом 24 годин з моменту складення постанови, а у разі, якщо особа ухиляється від розслідування, її місцезнаходження невідоме – негайно після її явки до слідчого, прокурора або у цей строк з моменту встановлення її місцезнаходження.

Специфіка підстав і порядку застосування заходів забезпечення кримінального провадження до народних депутатів України полягає у тому, що частина з них стають можливими лише в разі погодження клопотання на їх проведення з Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора).

Загальною юридичною підставою застосування заходів забезпечення кримінального провадження є ухвала слідчого судді на основі погодженого клопотання на їх застосування з Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора). Винятки становлять окремі заходи забезпечення кримінального провадження, які можуть застосовуватися і без ухвали слідчого судді, а саме: законне затримання та затримання уповноваженою службовою особою (статті 207, 208 КПК України); тимчасове вилучення майна (ст. 168); виклик слідчим, прокурором (ст. 133). Під час ініціювання здійснення заходів забезпечення кримінального провадження стороною обвинувачення обов'язок

доведення підстав і необхідності застосування конкретного заходу покладено на слідчого та прокурора, які у разі ініціювання вирішення слідчим суддею даного питання стосовно підозрюваного зобов'язані, зокрема, довести обґрунтованість підозри. При цьому необхідно враховувати мету таких заходів, якою є створення необхідних умов для проведення оперативного, максимально швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду провадження по суті.

Серед заходів забезпечення кримінального провадження і запобіжних заходів особливе місце належить затриманню особи. Якщо Генеральний прокурор (особа, що виконує обов'язки Генерального прокурора) разом із клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою подав клопотання про дозвіл на затримання народного депутата України з метою його приводу, слідчий суддя приймає рішення згідно зі статтями 189, 482-2 КПК України. Водночас без дозволу слідчого судді, винесеного на підставі клопотання, погодженого Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора), дозволяється затримання народного депутата України лише у разі, якщо останнього застали під час або безпосередньо після скоєння тяжкого або особливо тяжкого злочину, пов'язаного із застосуванням насильства, або такого, що спричинив загибель людини. Крім того, як слушно зазначає О. В. Шульга, очевидно, що «затримати особу, підозрювану у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності НАБУ, на підставі того, що стосовно неї є обґрунтовані підстави вважати, що можлива її втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності (п. 3 ч. 1 ст. 208 КПК), має право та в змозі виключно детектив НАБУ (особа, що здійснює досудове розслідування в цьому кримінальному провадженні)» [15, с. 86].

Відповідно до ст. 482-2 КПК України, слідчий суддя після одержання клопотання, яке попередньо погоджене з Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) про застосування запобіжного заходу до народного депутата України, який перебуває на свободі, призначає дату судового засідання і здійснює судовий виклик. Такі клопотання розглядаються за обов'язкової участі народного депутата України. Слідчий суддя зобов'язаний завчасно повідомити народного депутата України про розгляд зазначеного клопотання. Якщо народний депутат України без поважної причини не прибув на судові засідання або не повідомив про причини своєї відсутності, тоді клопотання може розглядатися без його участі [4].

У цьому контексті Конституційний Суд України неодноразово вказував, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони повинні мати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи [16].

Висновок. Таким чином, варто наголосити, що трансформація механізму початку досудового розслідування стала однією з новацій чинного КПК України. Викладені положення у ст. 214 КПК України, по суті, виключили рішення слідчого, прокурора про початок досудового розслідування з переліку процесуальних. Відтак створили, по-перше, умови для зниження вимог до їх законності та обґрунтованості, по-друге, можливість оскарження їх підстав у порядку, визначеному гл. 26 КПК України. Інформація, одержувана правоохоронними органами на початковому етапі, є неконкретизованою та обмеженою, тому здебільшого немає підстав для початку кримінального провадження щодо народного депутата України, оскільки не з'ясовано, чи справді ним вчинене кримінальне правопорушення. Провадження може бути розпочато лише тоді, коли є достатні дані, які вказують на ознаки складу кримінального правопорушення, до того ж достатність даних

оцінюють у кожному конкретному випадку за внутрішнім переконанням слідчого. Кримінальне провадження стосовно народного депутата України може здійснюватися лише за умови процесуального керівництва в ньому Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора) або заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.01.2021).
2. Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) : Закон України від 3 верес. 2019 р. № 27-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20> (дата звернення: 03.01.2021).
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів з метою приведення у відповідність із Законом «Про внесення змін до статті 80 Конституції щодо недоторканності народних депутатів» : Закон України від 18 груд. 2019 р. № 388-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-20> (дата звернення: 03.01.2021).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 03.01.2021).
5. Герасимов И. Ф. Этапы раскрытия преступлений. *Следственные ситуации раскрытия преступлений*. 1975. Вып. 41. С. 7.
6. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення : наказ Генерального прокурора від 30 черв. 2020 р. № 298. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (дата звернення: 03.04.2021).
7. Танривердієв Х. Р. Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо народних депутатів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 224 с.
8. Свириденко С. В., Татаров О. Ю. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю : монографія. Київ, 2019. 212 с.
9. Фараон О. В. Поняття повідомлення про підозру. *Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства* : матеріали круглого столу (м. Київ, 28 лист. 2013 р.). Київ: Держ. пенітенц. служба України, Ін-т кримін.-виконав. служби, 2013. С. 183–186.
10. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : монографія. Донецьк: ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 640 с.
11. Татаров О. Ю. Особливості застосування деяких нових інститутів кримінального процесуального законодавства України. *Право України*. 2013. № 11. С. 63–70.
12. Андрушко П. П. Повідомлення про підозру спеціальному суб'єкту. Гра поза правилами: проблемні питання пред'явлення підозри спеціальному суб'єкту та її обґрунтованість. Різні підходи до правозастосування : тези виступів. Київ: Нац. асоціація адвокатів, 2020. 20 с.
13. Рогатюк И. В. Реализация прокурором функции надзора за соблюдением законов при проведении досудебного расследования в форме процессуального руководства. *Право и политика* (Кыргызская Республика). 2014. № 1. С. 107–110.
14. Татаров О. Ю., Мірковець Д. М. Повідомлення про підозру: проблеми кримінальної процесуальної регламентації. *Митна справа*. 2015. № 1 (22). С. 265–271.
15. Шульга О. В. Затримання уповноваженою службовою особою у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 255 с.
16. Рішення Конституційного Суду України від 23 листоп. 2017 р. у справі № 1-28/2017. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> (дата звернення: 03.01.2021).

References

1. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do statii 80 Konstytutsii Ukrainy (shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ Ukrainy) : Zakon Ukrainy vid 3 veres. 2019 r. № 27-IX [On Amendments to Article 80 of the Constitution of Ukraine (concerning the inviolability of people's deputies of Ukraine) : Law of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].

3. Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv z metoiu pryvedennia u vidpovidnist iz Zakonom «Pro vnesennia zmin do statti 80 Konstytutsii shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ» : Zakon Ukrainy vid 18 hrud. 2019 r. № 388-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts in order to bring them into line with the Law «On Amendments to Article 80 of the Constitution Concerning the Inviolability of People's Deputies» : Law of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-20> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].
5. Gerasimov, I. F. (1975). Etapy raskrytiya prestuplenij [Stages of crime detection]. *Sledstvennye situacii raskrytiya prestuplenij*. Vyp. 41. S. 7 [in Russian].
6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Yedynyi reiestr dosudovykh rozsliduvan, poriadok yoho formuvannia ta vedennia : nakaz Heneralnoho prokurora vid 30 cherv. 2020 r. № 298 [On approval of the Regulations on the Unified Register of pre-trial investigations, the procedure for its formation and maintenance]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].
7. Tanryverdiiev, Kh. R. (2020). Dosudove rozsliduvannia u kryminalnykh provadzhenniakh shchodo narodnykh deputativ Ukrainy : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 [Pre-trial investigation in criminal proceedings against people's deputies of Ukraine]. Kyiv. 224 s. [in Ukrainian].
8. Svyrydenko, S. V., Tatarov, O. Yu. (2019). Dosudove rozsliduvannia u kryminalnomu provadzhenni shchodo osib, yaki korystuiutsia nedotorkannistiu : monohrafiia [Pre-trial investigation in criminal proceedings against persons enjoying immunity : a monograph]. Kyiv. 212 s. [in Ukrainian].
9. Faraon, O. V. (2013). Poniattia povidomlennia pro pidozru [The concept of notification of suspicion]. *Aktualni problemy zastosuvannia kryminalnoho zakonodavstva : materialy kruhloho stolu* (m. Kyiv, 28 lyst. 2013 r.). Kyiv: Derzh. penitents. sluzhba Ukrainy, In-t krymin.-vykonav. sluzhby. S. 183–186 [in Ukrainian].
10. Tatarov, O. Yu. (2012). Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady (za materialamy MVS) : monohrafiia [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles (according to the Ministry of Internal Affairs) : a monograph]. Donetsk: TOV «VPP «PROMIN». 640 s. [in Ukrainian].
11. Tatarov, O. Yu. (2013). Osoblyvosti zastosuvannia deiakyykh novykh instytutiv kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy [Features of application of some new institutes of the criminal procedural legislation of Ukraine]. *Pravo Ukrainy*. № 11. S. 63–70 [in Ukrainian].
12. Andrushko, P. P. (2020). Povidomlennia pro pidozru spetsialnomu subiektu [Suspicion report to a special subject]. *Hra poza pravylamy: problemni pytannia prediavlennia pidozry spetsialnomu subiektu ta yii obgruntovanist. Rizni pidkhody do pravozastosuvannia : tezy vystupiv*. Kyiv: Nats. asotsiatsiia advokativ. 20 s. [in Ukrainian].
13. Rogatyuk, I. V. (2014). Realizaciya prokurorom funkcii nadzora za soblyudeniem zakonov pri provedenii dosudebnogo rassledovaniya v forme processual'nogo rukovodstva [Implementation by the prosecutor of the function of supervision over the observance of laws during the pre-trial investigation in the form of a procedural guide]. *Pravo i politika* (Kyrgyzskaya Respublika). № 1. S. 107–110 [in Russian].
14. Tatarov, O. Yu., Mirkovets, D. M. (2015). Povidomlennia pro pidozru: problemy kryminalnoi protsesualnoi rehlamentatsii [Notification of suspicion: problems of criminal procedural regulation]. *Mytna sprava*. № 1 (22). S. 265–271 [in Ukrainian].
15. Shulha, O. V. (2016). Zatrymannia upovnovazhenoiu sluzhbovoiu osoboiu u kryminalnomu provadzhenni : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 [Detention by an authorized official in criminal proceedings]. Kyiv. 255 s. [in Ukrainian].
16. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 23 lystop. 2017 r. u spravi № 1-28/2017 [Judgment of the Constitutional Court of Ukraine of November 23, 2017 in the case № 1-28/2017]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> (data zvernennia: 03.01.2021) [in Ukrainian].

Tychyna Dmytro,
PhD in Law, Senior Researcher
(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9430-6101>

PECULIARITIES OF THE PROCEDURAL ORDER OF PRE-TRIAL INVESTIGATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS AGAINST PEOPLE'S DEPUTIES OF UKRAINE

The article provides a comprehensive study of theoretical and practical problems of pre-trial investigation in criminal proceedings against people's deputies of Ukraine, given the regulations of current criminal procedure legislation and the theory of criminal procedure law of Ukraine. It is emphasized that the current legislation of Ukraine, which regulates the activities of the People's Deputy of Ukraine, is based on the principles of traditional law and bears the imprint of the totalitarian past, so now it can not fully ensure the effectiveness of the institution of inviolability, leading to violations of human rights and freedoms. Criminal proceedings against a People's Deputy of Ukraine may be carried out only under the condition of the procedural guidance of the Prosecutor General (acting Prosecutor General) or the Deputy Prosecutor General – the head of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office and can be initiated only when there is sufficient evidence to indicate signs of a criminal offense, and the adequacy of the data is assessed in each case according to the internal convictions of the investigator. The main condition for the notification of suspicion against people's deputies is the availability of sufficient evidence. The procedural procedure for summoning an investigator, prosecutor, summons during a pre-trial investigation in criminal proceedings against people's deputies of Ukraine is a set of procedural actions to draw up a summons (another document), send and serve it in the manner prescribed by procedural law, confirm receipt of summons, meet deadlines notification of the person about the call, as well as the procedural consequences of non-appearance on the call. The procedural position of the suspect-People's Deputy of Ukraine must be considered in accordance with the procedural conditions. The general legal basis for the application of measures to ensure criminal proceedings is the decision of the investigating judge on the basis of an agreed request for their application with the Prosecutor General (acting person of the Prosecutor General). Exceptions are certain measures to ensure criminal proceedings, which can be applied without the decision of the investigating judge. The directions of improvement of the procedural order of decision-making on the beginning of pre-trial investigation of criminal offenses committed by the People's Deputy of Ukraine on the basis of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations, resolving issues of jurisdiction, notification of suspicion, application of criminal proceedings.

Key words: People's Deputy of Ukraine; criminal proceedings; procedural order; inviolability; measures to ensure criminal proceedings; investigative (investigative) actions; covert investigative (investigative) actions.

Надійшла до редколегії 11.01.2021